

SAGIANG HUYỀN BÍ

SAGIANG

I.- ĐỊA THỂ VÀ LAI LỊCH SAGIANG

Sa giang là con sông nhỏ nối liền Tiền Giang và Hậu Giang có cái tên Tỉnh SADEC thời Pháp thuộc từ 1885 tới 1955. Hiện nay nó chỉ còn là thành phố Sa Đéc của Tỉnh Đồng Tháp. Hội cựu trào nhà Nguyễn, Sa Đéc trước tiên được đặt trấn Đông Khẩu đạo, đến triều Nguyễn Gia Long trở thành Tân thành Phủ rộng lớn thuộc tỉnh Long Hồ (Vĩnh Long). Thủ phủ Tân Thành đặt tại Bến Gỗ (Phsadec) của Miên mà ngày xưa Phan thanh Giản đã từng là Trấn thủ Tân thành phủ đã phá lệ cúng Hà Bá ở Vàm Nao nổi danh ông Phủ thanh liêm. Phủ Tân Thành ngày xưa còn nhiều rừng, dân Miên đốn gỗ thả xuống những sông rạch, chuyên đến Bến Gỗ (Chợ Sa Đéc ngày nay) kết bè gỗ kéo đi khắp nơi. Cho nên khi Pháp đặt tên cho 21 tỉnh và Sa Đéc Pháp lấy tên Miên (Bến Gỗ) gọi tên Sadek là tỉnh số 6 của Nam Kỳ quốc (Cochinchine) đặt thành tỉnh lỵ với cơ sở hành chánh nơi xã Tân quy Đông với tên gọi Voi còn Trường An. Nơi đây có cơ quan Quân sự Pháp với khám đường do Công an (Sureter) Pháp trấn giữ. Tỉnh Sa Đéc có 64 xã chia thành 3 quận: Châu Thành, Lai Vung và Cao Lãnh. Châu Thành và Lai Vung nằm trọn từ Tiền Giang đến Hậu Giang, Cao Lãnh chiếm 1/3 đồng Tháp Mười. Tới 1955, Đệ Nhứt Cộng Hòa lập tỉnh Kiến Phong lấy Cao Lãnh làm tỉnh lỵ chiếm trọn Đồng Tháp Mười lên tới quận Hồng Ngự (Châu Đốc cũ) và Sa Đéc trở thành quận của Tỉnh Vĩnh Long cùng với quận Lai Vung và Lập vò (Long Xuyên cũ). Tới 1965 Quốc Trưởng Phan khắc Sửu tái lập tỉnh Sa Đéc 36 xã với 4 quận Đức Tôn, Đức Thịnh, Đức Thành, Lập Vò. Tới 1975 Việt cộng sáp nhập Sa Đéc và Kiến Phong thành Tỉnh Đồng Tháp với 2 thị xã Sa Đéc và Cao Lãnh. Sa Đéc với bao thăng trầm khi trở thành quận và thị xã rồi Thành phố, nhưng cảnh vật vẫn triền miên với phong ba nhựt nguyệt, lại là nơi xuất xứ Chí sĩ Hoàng Sơn với "Bảo Giang thiên tử xuất, Bất chiến tự nhiên thành". Nhiều người đi tìm, Bảo Giang không thấy trên bản đồ, chỉ là địa danh chiến trận Tây Sơn và Nguyễn Ánh nơi Bảo Tiền Bảo Hậu 2 chiến lũy bên bờ Bảo Giang tỉnh Sa Đéc, ngày nay di tích huyền bí còn duy trì 2 chòm mã ở xã Tân phú Trung và Long Thắng, và những cọc gỗ hàng sông chống thủy quân, những cọc này chìm dưới đáy sông. Trong lúc sáng mụt nạo vét gặp phải, chánh quyền Việt cộng mang về xây cất dinh thự và vật dụng rất đặc giá. Vịnh Tòng Sơn nơi Tây sơn Hoàng hậu Ngọc Hân cùng con trai Hoàng tử Nguyễn quang Mục, ẩn tránh quan quân Nhà Nguyễn, đổi tên Đoàn minh Huyền cả năm sanh thay vì 1789 ra 1807 cho đến khi bà chết, chôn ở rạch Bà Hải, vâng lời mẹ lên Thất sơn tìm Pháp Hoa Đại sư học đạo, đắc đạo quả trở về Tòng Sơn cứu bệnh dịch và trị bệnh lập ra Bửu sơn Kỳ hương thờ lá trần điều, là cờ đào lệnh tiễn của vua Quang Trung. Sadek còn những danh nhân Trương tấn Bửu, Nguyễn đắc Tuyên (Tuyên trung hầu) Nguyễn văn Nhơn với những lăng di tích đến nay. Rạch Gỗ Đền, nơi chìm bè gỗ để xây cất đình Tân phú Trung. Mã hoàng đệ Nguyễn phú Thắng rất linh hiển. Bà Hồng Cái tàu Hạ, cô Hiên Phú Hựu những nữ nhơn linh hiển suốt một thời gian dài, chính Tham biện Pháp đến phỏng vấn và tin tưởng thần quyền. Cây Da Bến Ngự còn di tích gốc cây da nơi Nguyễn Ánh vung gươm chém gốc Cây Da tuyên cáo lời thệ nguyện. Đồng Rau Râm và đồng Rau Tân đến nay vẫn còn đâm chồi mỗi mùa nước nổi, chứng giám đám tàn quân ăn rau bỏ cọng. Chòm mã Ngụy còn lưu tích chiến trận Phan Tôn chiến đấu Pháp ở SaDec, còn Phan Liêm chiến trận tại Long Hồ (Cả hai là con Phan Thanh Giản). Vườn cò Long Thắng nổi danh thịt cò ó ràng mềm mụp cả xương. Hai xưởng kỹ nghệ Bột gạo lúc Bích Chi và hãng Bánh phồng tôm SAGIANG. Cá sấu " Ông Năm Chèo, Ông Vò Cờ và Ông Cá Hú 3 thủy quái Tiền Giang.

Cầu sắt ngang qua Sagiang 90 tuổi 1987 bị sập giết chết 134 học sinh nam nữ.

II.- DI TÍCH SAGIANG HUYỀN BÍ

Những di tích về tôn giáo rất sáng giá là Đạo Bửu sơn Kỳ Hương do Phật Thầy Tây An sáng lập tại Tông Sơn, tiền thân của Phật Giáo Hòa Hảo. Ngài chính là hoàng tử Nguyễn quang Mục cùng bà Bắc cung hoàng hậu nhờ kế "Điều Thiên thoát sát" trốn về ẩn trú ở Núi Sam, lập am chữa bệnh, bị bà Thoại ngọc Hầu phát giác, trốn về Tông sơn ẩn náo đến khi chết, di chúc con về Thất sơn tâm Pháp Hoa Đại sư học đạo, thành tựu trở về Tông Sơn trị bệnh dịch ở cù lao Ông Chuông và trị bệnh nhiệm màu xây dựng Bửu sơn Kỳ Hương, tiền thân của PGHH. Kế tiếp Bà Hồng ở Cái tàu Hạ, cô gái 18 tuổi bị chết thảm bởi Hà Bá, linh hiển phải lập Miếu Bà Hồng thờ kính, cứu nhơn độ thế, được nhiều người thọ ơn cùng lễ vật, vàng bạc chất đầy trong hai tủ hai bên bệ thờ. Trộm đạo đều bị vận hợng chết hết. Có một Bảy Bọm tính phương thức trộm đồ bằng kế hoạch đi bằng 2 tay trồng chuối ngược vào trộm hết đồ vật, mỗi lần vào cảm thấy dương vật bị cương cứng lên. Đèn sáng ông Từ bị lên Đồng thông báo với mọi người là trộm lấy hết tài sản cúng tế. Mọi người nghe giải thích." Một người vào không có đầu, chỉ có 2 tay dài lấy trộm đồ vật ta tìm cái đầu để vận hợng, nhưng chỉ có một khúc nhỏ nhỏ, ta vận nó, nhưng nó càng cương cự với ta cứng lên và đi ra khỏi Miếu, ta đành chịu thua". Con gái ông Cả làng Tân Hựu tên Phạm thị Hiên 18 tuổi, ký bán cho ông Quan Đế trong làng, bị bệnh chết đi, nên tức giận, lúc tần liệm lấy bức đồ hình Quan Đê lót dưới lưng, khiến cho Quan đế phải trực hồn mang về trao trả cho ông Cả. Linh hồn cô Hiên quá linh thiêng về ngự tại căn phòng cô ở thườ sanh tiền, chỉ có bà vú hăng ngày vào phòng chăm sóc, giường ngủ cùng lễ vật cúng kiến. Cô đã từng cứu giúp bệnh tật rất tài, danh tiếng vang vùng Sadeo Vĩnh Long. Bệnh nhơn đến tiếp xúc với ông Cả và được nghe cuộc đối thoại giữa 2 cha con qua tấm vách, cách thức điều trị. Quan Tham Biện Pháp (Tỉnh trưởng) có đến phỏng vấn cô Hiên nhiều vấn đề, cô đối đáp trôi chảy qua thông dịch viên, phải kính phục và cho phép chữa trị tiếp tục. Một đám tang tập thể tại Tân Hựu Tây do ông Cả cùng ban Hội tề được xã Tân Hựu Đông mời qua sông phó hội, tới chiều chạng vạng say ngất ngưỡng kéo nhau về ngang nhà ông Cả kêu ghe qua rước về. Nhơn đình đã về nghỉ hết, nên cô gái ông Cả xuống chèo ghe qua sông Cái Tàu rước 12 vị say mềm,ngã xiêu ngã tó xuống ghe. Cô gái đẩy mái chèo quày mũi ghe ra giữa sông, mấy vị say lại ầu đả nhau, làm ghe lắc lự, cô gái phải niệt mái chèo, kèm cho ghe thẳng bằng, nhưng cây chèo gãy làm cô rơi xuống nước hụp hử, ông Cả la lên: "Phải cứu con tôi" mấy vị say rượu lao nhao nhau làm lật úp chiếc ghe, mười hai vị say sưa uống nước chìm hết. Ở trên bờ đánh mỏ hồi một kêu cứu. Người ta kéo đến nhào xuống lặn hụp vớt 12 cái thân sóng sượt, còn xác cô gái tới ngày hôm sau mới vớt được do tấp vào đống chà. Tại đình Tân Hựu Đông 12 quan tài quàn tập thể, còn xác cô gái quàn ở nhà. Ông Cử Hoàn người Thừa Thiên bị lưu đày viết hai câu liếng gắn trước cổng đình: " Chích cánh bông Lan, Một thảm, Một sàu, Mười bức tức. Gãy cây chèo quế, Ba chim, Ba nổi, Sáu linh đình". Cô gái hiển linh một thời gian mới đi đâu thai. Về chiến trận, Di tích Bảo Giang lũy do Nguyễn Ánh lập ra 2 đồn lũy kiên cố Bảo Tiền đầu vàm Bảo Giang và Bảo Hậu hướng về xã Tân Hòa cạnh sông Bảo Giang. Trên con sông còn đóng cọc hàng sông ngăn chặn thuyền quân Tây Sơn. Nguyễn Huệ kéo quân đến, quan sát trận tiền, sắp đặt kế hoạch tấn công. Đêm tối, cho đặc công lặn xuyên qua hàng cọc vào bờ, lẩn tránh quân canh tuần, áp vào khoảng giữa 2 chiến lũy đốt pháo hiệu sau khi triệt tiêu những trạm tuần canh dọc bờ sông. Và tấn kích ra 2 chiến lũy, trong lúc bộ binh bên ngoài tấn kích dữ dội Bảo Tiền, phòng tuyến bị phá vỡ do nội công ngoại kích, Nguyễn Ánh rút quân chạy về Bảo Hậu, do Tiền quân Nguyễn

Huỳnh Đức đang chống đỡ Tây Sơn cả 2 mặt phải lo đoạn hậu cho Nguyễn Ánh chạy trốn về Thất sơn chuyên qua Hà Tiên, xuống thuyền ra Phú Quốc, bị đuổi nà chạy tuốt qua Xiêm tị nạn. Nguyễn huỳnh Đức bị bắt làm tù binh, Nguyễn Huệ trọng đãi và đưa về Phú Xuân tiến binh ra Bắc, cho làm tuyền tướng. Nhưng khi hay tin Nguyễn Ánh đang tị nạn tại Xiêm, Nguyễn Huỳnh Đức trốn thoát qua Lào, tìm đường về Vọng Các ra mắt Nguyễn Ánh. Di tích Bảo Giang trận chiến còn lưu dấu 2 chòm mã: Chòm mã bên xã Tân Phú Trung chôn tử sĩ Tây Sơn, chòm mã bên xã Long Thắng chôn tử sĩ Nguyễn Ánh, nơi Bảo Tiên và Bảo Hậu. Đặc biệt nơi đây mọc lên một rừng cà na và đàn cò cùng công cộc kéo nhau về làm ổ để trứng ấp nở ra cò ó ràng và công cộc con, được chủ đất làm giàu dựng bản "Vườn Cò Long Thắng" du khách nườm nượp tới viếng, mua trứng và cò ó ràng cùng công cộc con về làm thực phẩm nhậu đắc lắm, do xương còn mềm như gân sụn. Theo lời ông Nội tường thuật khi còn thanh niên là dân Tân phú Trung năm 1918 có thành lập Đoàn Tráng Đình bảo vệ an ninh toàn xã. Có lần anh Trưởng đoàn muốn thử sức lực lượng, nên đem khai trầu rượu ra chòm mã Tây Sơn khẩn vái:

- Kính xin chư vị thụ hưởng.
- Quý anh muốn gì, tiếng nói từ chòm mã vọng ra,.
- Chúng tôi muốn thử sức lực lượng xã đoàn Tráng Đình, kính xin chư vị cho xáp trận, để tỏ tình thân hữu.
- Được rồi! Chùng nào?
- Rằm tháng Giêng! Lúc Trăng mọc một sào!
- Xin quý anh không dùng roi dâu tầm ăn.
- Xin chư vị không dùng rắn lã.
- Được cũng xin quý anh không dùng chó con.
- Đồng ý! Kính xin quý vị thụ hưởng ba tuần rượu!
- Thành thật cảm ơn lòng chiếu cố của quý anh.
- Ân ngại! Xin phép kiêu !

Ngày hôm sau dân làng ra dọn cỏ sạch sẽ bãi chiến và thông báo cho dân chúng các xã lân cận đến thượng lẫm.

Các thanh niên tráng đinh thao dượt võ thuật ráo riết và đi khắp làng bắt chó con về , cùng chuẩn bị mỗi người một cặp roi dâu tầm ăn. Đến tối Rằm tháng Giêng, dân chúng kéo đến đông nghẹt cả 3 cạnh bãi chiến, dành một cạnh bên phía chòm mã. Người ta nhìn thấy trên khán đài danh dự có 2 lá cờ phát phơ, một bên là cờ Đoàn Tráng đình, một bên là cờ Điều. Khi Trăng mọc lên gần một sào, đoàn Tráng đình kéo ra 36 anh lực lượng, đi đầu là Đoàn trưởng uy nghi ăn mặc chỉnh tề, từ mé vườn tiến ra bãi chiến, dân chúng vỗ tay chào mừng rầm rộ. Đoàn cứ trang nghiêm tiến vào bãi chiến về phía đối diện với cạnh chùa trông. Hương Cả đến khán đài rót 3 chun rượu lên tiếng:

- Kính thưa quý đồng bào! Kính thưa chư vị linh thiêng Tây Sơn! Hôm nay chúng tôi trình diễn màn tranh đấu võ thuật thân hữu, để tưởng nhớ quý vị anh hùng vị quốc vong thân còn vương vấn trần gian.

- Chúng tôi xin đáp lễ, tấm thanh tình của quý vị, tiếng nói từ chòm mã phát ra, đã nương tình mà không xô đuổi chúng tôi, mà còn hăng năm cúng lễ thanh minh tế tự tươm tất. Cuộc đấu võ thuật thân hữu này tỏ lòng biết ơn của chúng tôi. Xin đa tạ!

Người ta thấy một cái bóng đi tới khán đài lên cạnh lá cờ Tây Sơn, trong lúc ông Cả ngồi bên lá cờ đoàn Tráng Đình.

Kế tiếp một đoàn 36 bóng đen đi từ trong chòm mã tiến ra đi đến cạnh trông đối diện với đoàn Tráng Đình. Người ta còn thấy lỗ nhỏ bóng đen tràn ra khắp hết cạnh trông chùa

cho họ. Anh Trưởng Đoàn đứng trụ ra lệnh tấn kích, các Tráng đinh hươu côn tiến ra bãi chiến, trong lúc bên kia các bóng đen cũng chạy ra theo đội hình đánh trả với Tráng Đinh, các bóng đen bị đánh trúng hất tung lên, nhào xuống tiếp tục đánh nữa, các Tráng Đinh bị đánh xiềng niềng có nhiều anh ngã xiêu ngã tó. Cuộc chiến ngoạn mục suốt một giờ, trận chiến nghiêng phần thắng về phía Tây sơn, anh Đoàn trưởng huýt sáo ra lệnh, tất cả Tráng Đinh liệng côn, rút trong lưng ra 2 cây roi dâu tằm ăn quất loạn đã kéo phần thắng trở lại cho đoàn, dân chúng khán giả vỗ tay hoan nghinh.

- Chúng gian lận dùng roi dâu tằm ăn, tiếng la lên ồm tỏi. Nào rần lải đáp nghĩa.

- Trời ơi, rần lải cần rất cổ quá!

Vài thanh niên đoàn chạy ra đục vườn xách mấy bịch chó con ra liệng vào bãi chiến.

- Chúng thả chó con ra rồi chạy mau!

Người ta thấy bóng đen chạy trời chết vào chòm mã mất dạng. Các anh Đoàn bắt rần lải liệng xuống đất đốt đuốc lên toàn là cọng lục bình rau mát. Giải tán ra về hả hê, bình phẩm trận chiến sôi nổi, trở thành câu chuyện huyền thoại thuật lại cho con cháu nghe cho biết tình hữu nghị giữa con người và thế giới vô hình.

III. SAGIANG KÍNH CÂN

Những di tích huyền bí SaGiang rất nhiều nhứt là những trang sử chống đối Thực dân Pháp còn lưu dấu chòm mã Ngụy ở Ngã Cây thị xã Sadec, còn lưu dấu cuộc khởi nghĩa của Phan Liêm đồng hành với cuộc khởi nghĩa của Phan Tôn ở Long Hồ. Sadec khi mới lập tỉnh đặt cơ sở hành chánh ở xã Tây quy Đông với voi còn Trường Án, đặt ngục "Khám SADEC" giam cầm tội phạm chống Pháp. Trường Án nối với chợ Tân phú Đông bằng cầu cây. Phan Liêm nối chí Phan Thanh Giản chống Pháp triệt để, lên Sadec triệu tập các đoàn dân quân nghĩa dũng, hẹn ngày khởi nghĩa chiếm lại Sadec và Long Hồ., gồm có 5 đoàn quân: 1.- Đoàn Bình Thạnh từ bên bờ sông Tiền Giang tiến sang 5 chiến thuyền. 2.- Đoàn Nha Môn từ dưới phía Đông sông Tiền tiến lên 4 chiến thuyền. 3.- Đoàn Sa Nhiên đi đường Bộ tiến xuống 3 đạo. 4.- Đoàn Tân quy Tây 2 đạo tiến qua 5.- Đoàn Tân phú đông 3 đạo kéo tới. Điểm hẹn thiết yếu là Trường Án, chiếm cơ sở hành chánh. Ngày X giờ Y, tất cả một lượt theo pháo lệnh tấn công chiếm Tỉnh lỵ và cơ sở hành chánh, cùng phá vỡ ngục tù giải thoát các tù nơn chánh trị. Thủy bộ đồng tiến một lượt. Các chiến thuyền cờ xí rộn ràng, chiêng trống ồm tỏi, chèo rục rục tiến tới voi Trường Án la hét ồm sòm, quân Pháp thấy lạ đứng nhìn, nhưng khi đến bờ voi Trường Án, nghĩa quân dũng cảm nhào lên, chém giết quân Pháp dữ dội, chúng hoảng vía chạy vào công sự phòng thủ nả súng bắn chết và bị thương sạch trơn, khiến các thuyền bị bắn nát, tàu Pháp quần thảo bắt hết các thủy binh, nhốt vào khám. Cùng một lúc bộ binh đánh xáp lá cà bị giết rất nhiều, bại trận rút lui hết, bỏ lại các thương binh và tù binh. Tất cả tù binh và thương binh bị giam trên 5.000 người bị Đệ nhị Phòng Pháp phỏng vấn điều tra, cho đám Liêm Phóng (Lính kín) bắt nguội giam cầm và thắt cổ chết treo lưng lẳng ở voi Trường Án mấy ngày, chớ tất cả xác đem chôn chung một chòm mã tại Ngã Cây, rất linh hiển, ban đêm hiện hình lên than thở và nguyên rủa thực dân Pháp. Thân nhân chọn ngày chết chung làm lễ kỵ cơm tập thể và mỗi năm làm lễ Vu lan ở chùa chiền hay tại gia. Còn lễ Thanh Minh cùng nhau tảo mộ chung chòm mã Ngụy, con cháu đến cúng lễ tập thể suốt cả mấy chục năm. Người ta thấy ban đêm đèn ma rập rình nơi mã Ngụy mà tiếc thương kính nể những anh hùng không tên tuổi. Bô lão Sadec thường xuyên nhắc nhở nhân dịp giỗ oải, tiệc tùng đình đám, trà dư tửu hậu, những người "Vị quốc vong Xu"

Sacramento, ngày 20 tháng 7 năm 2015

